

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Syrjintäolettaja, välillinen syrjintä, esteettömyys, markkinointitempaus

Diaarinumero: 1xx/2016

Antopäivä: xx.xx.2016

Hakija katsoi yrityksen syrjineen häntä välillisesti, kun sen markkinointitempauksena tilapäiseksi ajaksi avattu sauna ei ollut pyörätuolia käyttävälle henkilölle esteetön. Vastaajan mukaan arvioinnin kohteena olevassa saunassa ei ollut kysymys yrityksen varsinaisten pelipalveluiden tarjoamisesta, eikä tempaus, ottaen huomioon sen lyhytkestoisuus, alueellisuus ja maksuttomuus, mahdollistanut esteettömyyden toteuttamista tavanomaisia palveluja vastaavalla tavalla.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan mukaan yrityksen olisi ollut taloudellisesti mahdollista toteuttaa mainostempauksensa myös esteettömiä tiloja hyödyntämällä. Yritys markkinoi saunaa kaikille avoimena. Lautakunta totesi näennäisesti yhdenvertaisena esitetyn käytännön johtaneen siihen, ettei hakija vammaisuudestaan johtuen tosiasiassa voinut muiden henkilöiden tavoin käyttää tarjottua palvelua. Yritys ei puhtaasti markkinointitarkoituksiinsa vetoamalla myöskään esittänyt toiminnalleen yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamaa hyväksyttävää tavoitetta, joka poistaisi välillisen syrjinnän. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, ettei yritys esittänyt sellaista näyttöä, joka kumoaisi hakijan selvityksen perusteella syntyneen syrjintäolettaman.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi vastaajan välillisesti syrjineen hakijaa ja kielsi yhtiötä uusimasta tai jatkamasta syrjintää.

(Lainvoimainen)

Hakijan vaatimukset

Hakija katsoo Veikkaus Oy:n syrjineen häntä välillisesti, kun sen markkinointitempauksena tilapäiseksi ajaksi avattu Lotto-Sauna ei ollut pyörätuolia käyttävälle henkilölle esteetön. Hakija pyytää lautakuntaa toteamaan vastaajan toimineen yhdenvertaisuuslain syrjintäkiellon vastaisesti ja kieltämään syrjinnän jatkossa.

Hakijan perustelut

Hakijalla on liikuntavamma ja hän käyttää liikkumiseensa pyörätuolia. Veikkaus Oy oli markkinointitempauksenaan avannut Turun Aurajoen rannassa Lotto-Saunan. Veikkaus oli markkinoinut saunaa kaikille avoimena siten, että "kuka tahansa pääsee nauttimaan unelmiensa löylyistä maksutta". Hakija katsoi vastaajan syrjineen häntä välillisesti, kun sauna ei ole ollut pyörätuolilla liikkuvalla henkilölle esteetön. Hakijan mukaan vastaaja asetti liikuntavammaiset muihin nähden epäedulliseen asemaan, eikä se esittänyt menettelylleen perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttäviä syitä. Hakijan mukaan tapahtuman yksittäinen luonne tai ilmaisuus ei voi toimia perusteena ihmisten eriarvoiseen asemaan asettamiselle. Hakijan mukaan merkitystä ei tarvitse antaa sille, onko kysymys ollut Veikkaus Oy:n varsinaisista pelipalveluista, vaan keskeistä on, että kysymyksessä on ollut yleisölle avoin palvelu. Hakija vetoaa yhdenvertaisuuslakiin ja YK:n

vammaisyleissopimukseen, joissa muun muassa yksityiselämän suoja ja osallistumisoikeudet turvataan.

Hakija katsoo vastaajan toimineen yhdenvertaisuuslain syrjintäkiellon vastaisesti ja pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan vastaajan menettelyn syrjiväksi ja kieltämään syrjinnän jatkossa. Hakija katsoo, että asiassa ei ole kysymys kohtuullisten mukautusten epäämisen arvioinnista.

Vastaajan vastaus

Vastaaja katsoo, että arvioinnin kohteena olevassa Lotto-Saunassa ei ole ollut kysymys Veikkaus Oy:n varsinaisten pelipalveluiden tarjoamisesta, eikä tempaus, ottaen huomioon sen lyhytkestoisuus, alueellisuus ja maksuttomuus, ole mahdollistanut esteettömyyden toteuttamista tavanomaisia palveluja vastaavalla tavalla. Vastaaja ei vastauksessaan varsinaisesti kiellä toimineensa syrjivästi.

Vastaajan perustelut

Vastaaja kertoo, että se ottaa yhdenvertaisuuslain huomioon tarjotessaan rahapelejä suomalaisille ja esteettömyyteen kiinnitetään erityistä huomiota sen molemmissa myyntikanavissa, asiamiespisteissä ja internetpalvelussa. Vastaaja katsoo, että Lotto-Saunassa ei ole ollut kysymys sen varsinaisten pelipalveluiden tarjoamisesta, vaan Lotto-Sauna on yksittäinen, lyhytkestoinen, alueellinen ja kuluttajille maksuton markkinointitapahtuma, jolloin esteettömyyteen tähtäävien toimien kohtuullisuutta tulee arvioida suhteessa tapahtuman toteutukseen ja kustannuksiin. Vastaaja kertoo saaneensa edullisesti käyttöönsä valmiin saunan, joka on vähäisellä räätälöinnillä ollut mahdollista saattaa Veikkauksen suosituimman pelin markkinointitempaukseksi.

Vastaaja kertoo informoineensa hakijaa siitä, että Lotto-Saunaan on mahdollista tulla oman avustajan kanssa, tai vaihtoehtoisesti saunassa päivystävä saunamajuri on kaikilla tavoin avuksi kaikille saunomisesta kiinnostuneille. Vastaaja kertoo kuitenkin tiedostavansa, etteivät avustavat henkilöt ole rinnastettavissa mahdollisuuteen saunoa omatoimisesti. Vastaaja pahoittelee jakamaansa puutteellista saunan esteettömiin käyttömahdollisuuksiin liittyvää etukäteistietoa ja hakijalle asian johdosta aiheutunutta harmia ja toteaa, että se aikoo jatkossa kiinnittää nykyistäkin enemmän huomiota esteettömyyden toteutumiseen myös varsinaisiin pelipalveluihinsa kuulumattomissa tilanteissa.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Veikkaus Oy:n välillisesti syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltää Veikkaus Oy:tä uusimasta tai jatkamasta hakijaan tai muihin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää tulevassa toiminnassaan.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys syrjintäolettaman syntymisen ja vastaajan menettelyn arvioinnista. Hakija katsoo, että asiassa ei ole kysymys kohtuullisten mukautusten epäämisen arvioinnista. Kohtuullisia mukautuksia ei näin ollen arvioida.

Perustelut

Sovellettavat säännökset

Suomen perustuslain (731/1999) 2 luvun 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 4 §:n 4 momentin mukaan tavaroiden tai palvelujen tarjoajalla tarkoitetaan laissa sitä, joka ammattimaisesti tarjoaa tavaroita tai palveluja yleisesti saataville.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016, CRPD) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta. Sopimuksen 9 artiklassa säädetään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa sisä- ja ulkotiloihin sekä palveluihin. Artiklan 2 b kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla varmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät vammaisten henkilöiden kannalta.

Asian arviointi

Syrjintäolettamien syntyminen

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäolettamien syntyminen, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensimmäisessä vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi olettamien syntyminen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Asiassa on kiistatonta, että hakija ei ole pyörätuolilla liikkuvana pystynyt tilan esteellisyys vuoksi saunomaan ammattimaisesti tuotteita ja palveluja tarjoavan Veikkaus Oy:n markkinointitempauksena avaamassa kaikille avoimessa saunassa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo hakijan esittäneen sellaista selvitystä, jonka perusteella syrjintäolettamien on syntynyt ja todistustaakka kääntyy. Vastaajan on olettamien kumotakseen näytettävä, ettei se ole toiminut yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjintäkiellon vastaisesti.

Vastaajan menettelyn arviointi

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa ensinnäkin, että esteettömyyttä koskevista vaatimuksista sekä yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä ei säädetä yhdenvertaisuuslaissa, vaan muualla lainsäädännössä. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyys perustuu maankäyttö- ja rakennuslainsäädännössä asetetuille tavoitteille. (HE 19/2014 vp, s. 37 ja 79 sekä HE 284/2014 vp, s. 32)

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen mukaan sopimuksen 9 artiklan 2 kohta edellyttää varmistamaan yleisölle avoimia tiloja ja palveluita tarjoavien yksityisten tahojen ottavan huomioon esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät sekä antamaan sidosryhmille koulutusta esteettömyys- ja saavutettavuuskysymyksissä. (HE 284/2014 vp, s. 34)

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen tarkoittama saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus turvata saavutettavuus on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää päästä johonkin paikkaan tai käyttää jotakin palvelua (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 2 (2014), kpl 25). Komitean mukaan saavutettavuuden toteuttamattomuuden perusteena ei voida vedota suhteettomaan tai liialliseen taakkaan (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 4 (2016), kpl 28).

Edelleen komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukainen syrjintäkielto velvoittaa sopimusvaltiot selkeästi määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi muun muassa avoimien palvelujen pariin pääsemisen epäämisen (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 2 (2014), kpl 29).

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan lain 8 §:n syrjinnän kielto koskee kaikkia lain soveltamisalaan kuuluvia toimijoita ja toimintoja (HE 19/2014, s. 54). Esitöiden

mukaan tavaroiden ja palveluiden tarjoajaa koskeva määritelmä ei edellytä, että tavaroita tai palveluita tarjotaan vastiketta vastaan. Esitöissä todetaan, että tavaroiden tai palveluiden yleisesti saatavilla olemisella tarkoitettaisiin sitä, että niitä tarjotaan muulle kuin etukäteen rajatulle, suppealle henkilöiden joukolle. Ammattimaisena tarjoamisena olisi pidettävä myös muuta kuin satunnaisesti harjoitettavaa taloudellisen hyödyn hankkimiseen tähtäävää toimintaa, kuten sivutoimista sijoitusasuntojen vuokraamista. (HE 19/2014 vp, s. 60)

Koska hakija haluaa hakemuksensa käsiteltävän ainoastaan syrjinnän kiellon näkökulmasta, yhdenvertaisuuslain tarkoittamat kohtuulliset mukautukset eivät tule tapauksessa arvioitaviksi. Esteellisyyden arvioimisen osalta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vastaajan menettelyn arvioinnissa ei Lotto-Saunan tilapäisyyden ja ilmeisen kevytrakenteisuuden vuoksi sovelleta maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) esteettömään rakentamiseen liittyviä säännöksiä (113 § 1 mom. ja 117 § 3 mom.). Arvioitavaksi näin ollen tulee, täyttääkö saavutettavuuden toteuttamattomuus tässä yksittäisessä tapauksessa kielletyn syrjinnän tunnusmerkistön.

Veikkaus Oy ei ole vastauksessaan nimenomaisesti kieltänyt syrjineensä hakijaa. Veikkaus Oy:n toimintansa perusteeksi esittämät perustelut luovat kuitenkin olettaman, että tämä on pitänyt menettelyään asianmukaisena. Vastaaja on tuonut esiin, että Lotto-Saunassa ei ole ollut kysymys Veikkauksen varsinaisten pelipalveluiden tarjoamisesta, vaan yksittäisestä lyhytkestoisesta, alueellisesta, kuluttajille maksuttomasta markkinointitapahtumasta. Veikkauksen näkemyksen mukaan esteettömyyteen tähtäävien toimien kohtuullisuutta on arvioitava suhteessa koko toteutukseen ja muun muassa kustannuksiin. Veikkauksen mukaan kysymyksessä olevan tapahtuman perustana oli se, että Veikkaus sai edullisesti käyttöönsä valmiin saunan.

Veikkaus Oy on raha-arpajaisia sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelejä Suomessa yksinoikeudella toimeenpaneva valtion omistama osakeyhtiö, jonka toiminnasta tulevat varat käytetään yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vaikka Lotto-Saunassa on ollut kysymys määräajaksi avatusta palvelusta, palvelulla on markkinoitu pelipalvelua, jota yritys tarjoaa jatkuvasti. Kuten edellä yhdenvertaisuuslain esitöissä on todettu, tarjotun palvelun vastikkeettomuudella ei ole palvelun syrjinnän kiellon rikkomisen arvioinnissa merkitystä. Lotto-Sauna -palvelua ei noin kuukauden kestäneenä voida pelkästään sen tilapäisyyden vuoksi pitää myöskään lyhytkestoisena. Veikkaus Oy on julkisessa tilassa markkinointitarkoituksessa tarjonnut kaikille avointa palvelua, joten se on yhdenvertaisuuslain tarkoittama palveluntarjoaja.

Kun tunnettu kansallisesti merkittävä yritys tarjoaa yleisölle vapaa-ajan palvelua, yrityksen on osattava varautua siihen, että ihmiset haluavat palvelua laajasti hyödyntää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan näkemyksen mukaan Veikkaus Oy:n kaltaisen toimijan olisi ollut taloudellisesti mahdollista toteuttaa Lotto-Saunan kaltainen mainostempaus myös esteettä tiloja hyödyntämällä.

Veikkaus Oy on markkinoinut Lotto-Saunaa kaikille avoimena. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että näennäisesti yhdenvertaisena esitetty käytäntö on johtanut siihen, että hakija ei ole vammaisuudestaan johtuen tosiasiaassa voinut muiden henkilöiden tavoin käyttää tarjottua palvelua. Veikkaus Oy ei ole puhtaasti

markkinointitarkoituksiinsa vetoamalla myöskään esittänyt toiminnalleen yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamaa hyväksyttävää tavoitetta, joka poistaisi välillisen syrjinnän. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että Veikkaus Oy ei ole esittänyt sellaista näyttöä, joka kumoaisi hakijan selvityksen perusteella syntyneen syrjintäoletaman. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan välillisesti syrjineen hakijaa ja kieltää yhtiötä uusimasta tai jatkamasta syrjintää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 1 mom.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 § 1 mom., 4 § 4 mom., 8 §, 10 §, 11 §, 13 §, 28 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016) 5 artikla, 9 artikla

Muutoksenhaku

Liitteenä.